

vim rectè exercere nequeant. Hanc igitur facultatem, quæ somni, & uigiliæ causa est, ut alias, quæ singulis sensibus sunt destinata, sua incommoda pati est necesse, ut nihil in corpore uiuente, ob miseram illius conditionem sit, quod molestia sua careat. An igitur illa suas debilitationes & præter naturam autiones, deprauationes, abolitiones, & dolores, ut tactus, auditus, & alij particulares sensus experitur: Mihi certè ita videtur, quanquam nemo antea id inuestigauerit, & singulis vitijs nomina nequaquam sunt imposita. Porro docent illius facultatis excessum, & defectum, immoderati, & diminuti somni, & uigiliæ: ut enim hæc probamus, quum mediocria sunt, ita damnamus quando à mediocritate recedunt. Ac necessario quidem fit, ob mutuam uicissitudinem, ut somno deficiente uigilia exuperet, & hac imminuta ille augeatur. Vocatur autem excedens uigilia à Græcis *ἀγρυπία*, à nobis in somnia: deficiens uero uigilia, quando scilicet quis minus uigiliat, quam oportet, nomine græco, & latino carere uidetur: quemadmodum & somnus, qui minor, breuiorq; est, quam naturæ conueniat, exuperantem uero somnum, aut profundiorē quam par sit, soporem nos, græci uero coma, & cataphoram, quod postea diligentius expendemus, uocant. Patitur ergo suos excessus, defectus, communis illa sentiendi facultas: deprauatam uero functionem putarem aptè dici, quando illa somnos facit inæquales, inordinatos, interruptos, uel turbulentos, in somnijsque plenos. Quoniam enim natura, quando rectè habet, cum quadam quiete somnos conciliat animanti, meritiò erroribus plenam, & deprauatam huiusmodi functionem arbitramur, quæ ea quiete uacat. Nec alienum quidem est, tristè quoque actionem in hac facultate reperiri: ut enim particulares sensus cum uoluptate, aut molestia, suam actionem edunt, ueluti cum oculus gratos, uel ingratos colores inspicit, & ab illis iunatur, ab his uero læditur, necnon auditus, olfactus, tactus, & gustus, cum uoluptate, aut molestia agunt: sic sanè putauerim communem eam sentiendi uim, variè affici per somnos plenos in somnijs iucundis, aut molestis. Aut uero cum non solum sopiti, sed etiam aboliti uidentur sensus omnes, uti in apoplexia contingit, abolitam hanc communem facultatem sentiendi dicemus. Verum præter in somnijs illis affectionibus, quæ in somno contingunt ex in somnijs, & potius ad imaginationem, quam ad ipsam sentiendi uim communem pertinent, age uideamus, an uniuersa prædicta uitia præter naturam censeri debeant, an uero reperiri etiam possint inter alios affectus. Constat enim ut alias corporis affectiones, sic somnos quosdam secundum naturam, & naturales esse, & dici, alios præter naturam, alios inrer hos medios, quos medici non naturales, & neutros, ut alias medias affectiones nuncupant. Porro naturales somni dicuntur esse, si in bene affectis corporibus, secundum cuiusq; naturam à naturalibus, & moderatis causis fiant: præter naturam uero intelliguntur esse, qui ex morbosa causa committuntur, & præter naturam afficiunt. At medij inter hos erunt, qui a causis non planè moderatis, nec prorsus præter naturam conciliantur. Cæterum qui naturalis est somnus, pro diuersa hominum natura, differentias sumere potest, in longitudine, & breuitate, & profunditate. Alijs enim longiores, & profundiores, ut pueris, alijs breuiores, & leuiores, ut senibus, secundum naturam tamen utrisque somni fiunt qui non naturalis est, etiam ex longitudine, & breuitate, tenuitate, & profunditate, necnon ex accidentibus cum illis coniunctis differentias sumere potest: quibusdam enim breuiores uel longiores, quam dormientis naturæ conueniat: alijs tenuiores, & profundiores sunt, non tamen propterea adhuc præter naturam sunt censendi: quemadmodum nec illi, qui nihil aliud habent, quam quod uel inordinati, aut interrupti, & inæquales sunt, aut cum timore uel stridore dentium, aut stercore, aut cum insolitis in somnijs obeuntur. Nam ut huiusmodi somni laudandi quidem non sunt, quod à natura, & solita hominum conditione recedant, ita morbos prædicere solent, sed nondum morbofi sunt censendi. Sunt porro iam tales, & præter naturam, qui difficilem habent expergefactionem: hæc enim sola nota hos ab alijs distinguimus. Igitur præter naturam somnus est is, à quo animal difficile expergiscitur. Qui quidem etsi communem habet naturam, tamen differentia quædam in eo notantur, ut ex hoc discrimine agnoscere possimus, quænam causa sit, quæ singulos sopores parit. Has differentias maiores nostri à nullis fontibus duxerunt, sed sola nomina recensent, à quibus illæ significantur: cum tamen plurimum referat capita ponere, ex quibus singulæ ducantur. Ergo quantum ex singulorum natura colligere possum, uideo uniuersas soporum differentias sumi posse ex modo quo partes corporis per somnum afficiuntur, uel ex modo ipsius somni, uel ex coniunctis cum eo symptomatis. Igitur ad hanc rationem respicientes, dicemus, quosdam sopores fieri cum oculis apertis, & tensis, alios eisdem clausis: uocant eos qui oculis apertis fiunt græco uocabulo catochas, & catalepsis: qui uero oculis clausis fiunt, si cum febre fuerint, lethargos, si sine febre, comata, & cataphoras generali nomine appellant. Quod si non solum sensus, sed etiam motus deest per aliquod tempus, adeo ut si quis stimulet uel feriat, non sentiat qui laborat, curus huiusmodi sopor uocatur: at si diutius sensu, & motu quis priuetur, is apoplexia laborat, qui quidem sopores suas differentias recipiunt, de quibus in singulorum tractatione agemus. Quod si ita res ex Galeno colligi potest: errant profecto qui coma, & cataphoram omnes soporosos affectus complecti arbitrantur: nam hoc nomine duntaxat comprehendimus sopores, qui fiunt oculis clausis, ut ex tertio libro de Morbis vulgaribus, textu octauo secundi comentarij patet. Tamen Galenus, ut potest